

РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТА РИНКУ ПРАЦІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ Й ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

Висвітлено головні проблеми функціонування молодіжного сегмента ринку праці. Досліджено особливості економічної активності молоді на ринку праці Донецької області. Проведено аналіз динаміки показників, які відображають тенденції розвитку молодіжного сегмента ринку праці Донецької області, розглянуто заходи щодо сприяння зайнятості молоді. Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності регулювання молодіжного сегмента ринку праці в умовах Донецького обласного центру зайнятості.

Ключові слова: молодіжний сектор ринку праці, зайнятість, безробіття, працевлаштування, державна служба зайнятості.

Молодь — це основа майбутнього трудового потенціалу країни. Однак молодіжний сегмент ринку праці є найуразливішою категорією населення. Молоді фахівці мають більш високий рівень професійної та територіальної мобільності в пошуках роботи, але цій категорії заздалегідь не вистачає трудового досвіду, що, у свою чергу, робить їх не конкурентоспроможними. Результатом подібної ситуації на ринку праці є загострення проблеми працевлаштування молоді, посилення протиріч між попитом на роботу силу молоді та її пропозицією, а також недосконалість механізму його регулювання. Саме ці проблеми обумовлюють потребу визначення перспектив розвитку молодіжного сегмента ринку праці. За таких умов проблема дослідження особливостей та підвищення ефективності регулювання молодіжного сектора ринку праці, а також пошук напрямів удосконалення діяльності державних служб зайнятості набувають особливої актуальності.

В Україні дослідження проблем ринку праці молоді займалися такі автори, як В. Пухлій [1], у роботі якого висвітлено проблеми розбалансованості молодіжного сегмента ринку праці, Н. Чухрай, Р. Патора [2] у своїх роботах виконали маркетингові дослідження регіонального ринку освітніх послуг, а О. Кузнецова [3] розглянула сучасні тенденції до підготовки та

забезпечення роботою фахівців з вищою освітою. Формування ринку праці молоді досліджують О. Лаврук та О. Ягірська [4, 5], а соціально-політичні цінності та життєві орієнтації студентської молоді — В. Лутаєв і А. Циганчук [6]. В. Кравченко свої роботи присвячує методології та перспективам розвитку молодіжного сегмента ринку праці [7]. У роботах цих авторів дослідження переважно спрямовані на розгляд окремих груп молоді й окремих конкретних задач. Комплексно проблема не вивчена і не розкриті особливості регулювання молодіжного сегмента ринку праці, врахування яких дозволило б покращити ринкові відносини й підвищити ефективність регулювання молодіжного сегмента ринку праці в умовах Донецького обласного центру зайнятості.

Головними цілями статті є виявлення тенденцій зайнятості та безробіття молоді Донецької області, дослідження механізму державного регулювання зайнятості молоді й оцінка результатів реалізації заходів стосовно сприяння зайнятості молоді в регіоні.

В умовах ринкової економіки, коли право на працю реалізується не через соціальні гарантії, а через особисту ініціативу, проблема зайнятості молоді набуває значного масштабу. Половина безробітних у світі — молодь у віці від 15 до 24 років. Хоча вона становить лише

© О. М. Следь, А. І. Гукова, 2013

4-ту частину від загальної чисельності населення працездатного віку, ймовірність безробіття для молодих людей втричі вище ніж для дорослих [8, с. 86].

Молодіжний сегмент ринку праці — це окрема категорія ринку праці з притаманними їй специфічними рисами, сутність яких полягає в незавершеності процесу включення у продуктивну трудову діяльність у порівнянні з іншими віковими групами населення. Головна ознака молодіжного сегмента ринку праці — структурна неоднорідність, яка характеризується:

виокремленням серед складових національного ринку праці;

диференціацією за ознаками (форма залучення молоді до процесу суспільного виробництва, етапи соціально-економічного становлення, освітній і професійний статус).

За даними Держкомстату України, рівень економічної активності молоді у віці 15–24 роки практично не змінився і становив: у 2007 р. — 41,8 %, а у 2011 р. — 41,7 %; серед осіб віком від 25 до 29 років цей показник дещо зменшився з 82,2 % до 79,7 % відповідно.

Структурні зрушення, що відбуваються на сучасному етапі розвитку країни й пов'язані з трансформацією економіки в ринкову, призводять до негативних змін на ринку праці: поява значних обсягів безробіття, соціальна незахищеність окремих категорій населення, зокрема молоді. Недоліки в сучасному механізмі державного впливу на процеси працевлаштування молоді призводять до високого рівня безробіття серед молодого населення [9, с. 2]. Рівень зайнятості серед молоді у віці 15–24 роки по країні загалом зменшився з 36,6 % у 2007 р. до 33,9 % у 2011 р., а серед осіб віком 25–29 років цей показник теж знизився з 76,5 % до 72,4 %.

Проблеми працевлаштування молоді пов'язані з певними особливостями:

1. Більшості молоді притаманний високий освітній рівень, але брак трудового досвіду або взагалі його відсутність.

2. Низький рівень адаптованості та вразливість відносно факторів навколишнього економічного й соціального середовища.

3. Високі вимоги відносно працевлаштування: престиж праці, розмір заробітної платні, зміст і характер праці.

Рівень безробіття (за методологією МОП) молоді віком 15–24 роки збільшився і становив 18,6 % економічно активного населення у 2011 р. проти 12,5 % у 2007 р., що майже вдвічі перевищує

цей показник серед населення віком 25–29 років, який у 2011 р. становив 9,2 % проти 6,9 % у 2007 р.

До основних шляхів працевлаштування молоді слід віднести: звернення за допомогою до найближчого оточення (батьки, родичі, знайомі); установи й організації, які спеціалізуються на наданні послуг відносно працевлаштування.

Виходячи зі статистичних даних, третина молодих осіб достатньо володіє інформацією про недержавні кадрові агентства та молодіжні центри праці як організації, що сприяють працевлаштуванню. Але незначний період функціонування цих установ на ринку праці з працевлаштування викликає певний рівень недовіри до їх діяльності [10, с. 2].

Обираючи шляхи працевлаштування, молоді спеціалісти звертаються по допомогу не лише до засобів масової інформації, але й до найближчого оточення (батьки, родичі, друзі, знайомі), а також до різноманітних установ і організацій, які надають послуги та допомогу в їх працевлаштуванні. Найчастіше молоді люди користуються послугами центрів зайнятості. Дана тенденція пояснюється тим, що ця установа функціонує на ринку праці тривалий час і охоплює послугами значну частину населення, надає доступну інформацію та рекламується у засобах масової інформації [9, с. 3].

До економічно активного населення статистика відносить населення обох статей віком від 15 до 70 років, які впродовж певного періоду забезпечують пропозицію робочої сили на ринку праці, а також осіб, які впродовж звітного періоду займалися економічною діяльністю або шукали роботу й були готові приступити до неї, тобто класифікувалися як «зайняті» або «безробітні», визначені за методологією МОП [11, с. 28].

Рівень економічної активності молоді наведено в табл. 1. За даними Держкомстату України, рівень економічної активності молоді у віці 15–24 роки становив 41,7 %, 25–29 років — 79,7 %, 30–35 років — 84,2 %.

Рівень економічної активності серед молоді віком 30–35 років є вищим на 42,5 %, ніж у віці 15–24 роки. Це тенденція пояснюється тим, що молодь у віці 15–24 роки ще знаходиться на етапі здобуття професійної освіти й тільки потрапляє на ринок праці, порівняно з молодими людьми 25–35 років, які вже встановилися на ринку праці, маючи відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень і досвід роботи. За даними Держкомстату, чисельність

Таблиця 1. Рівень економічної активності молоді за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2011 р.

Показники	Всього, тис. осіб	у тому числі за віковими групами, тис. осіб			Працездатного віку, тис. осіб
		15–24	25–29	30–35	
Все населення	64,3	41,7	79,7	84,2	72,7
жінки	58,5	36,6	69,0	78,4	68,9
чоловіки	70,7	46,5	90,1	90,2	76,3
міське населення	62,6	38,1	80,2	85,0	72,2
сільське населення	68,1	49,3	78,5	82,3	73,8

зайнятого населення віком 15–70 років у середньому у 2011 р. становила 1995,4 тис. осіб та, порівняно з минулим роком, зросла на 11,7 тис. осіб [12]. Рівень зайнятості населення збільшився з 58,3 % до 59,5 %.

Динаміку звернень до обласної служби зайнятості незайнятих громадян, у т. ч. молоді, за період 2007–2011 рр. представлено на рис. 1.

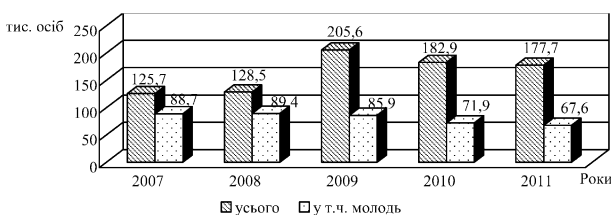

Рис. 1. Динаміка звернень до Донецької обласної служби зайнятості незайнятих громадян, у т. ч. молоді, за 2007–2011 рр.

Відповідно до динаміки, яка представлена на рис. 1, у 2011 р. (порівняно з 2009–2010 рр.) зменшилася чисельність незайнятих громадян, що звернулися до служб зайнятості Донецької

області за сприянням у подальшому працевлаштуванні. Така ж саме тенденція спостерігається серед звернень молодих людей віком до 35 років, питома вага звернень становила 38 % (у 2007 р. — 70,6 %).

У 2011 р. на обліку перебувало 67,6 тис. осіб у віці до 35 років, 44,2 % з яких було працевлаштовано (табл. 2). З 2009 р. чисельність молоді, яка перебувала на обліку у служби зайнятості, зменшується: так, чисельність молоді, яка перебувала на обліку у службі зайнятості у 2010 р., скоротилася на 12,4 % у порівнянні з 2009 р., і скоротилася відповідно на 14 тис. осіб. Темп приросту за 2007–2008 рр. склав у середньому 3,7 % за два роки. Така динаміка пояснюється тим, що у 2007–2008 рр. була економічна криза, та як наслідок, погіршення ситуації на ринку праці Донецького регіону. У 2009–2010 рр. почалося зменшення чисельності молоді, яка перебувала на обліку у службі зайнятості. У 2011 р. темп зростання збільшився на 10,4 % у порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 2. Облік і працевлаштування молоді віком до 35 років Донецьким обласним центром зайнятості

Роки	Усього перебувало на обліку у службі зайнятості		Працевлаштовано службою зайнятості, тис. осіб	Рівень працевлаштування, %
	тис. осіб	Темп зростання (зниження), %		
2007	88,7	106,7	44,2	49,8
2008	89,4	100,8	40,5	45,3
2009	85,9	96,1	46,7	54,4
2010	71,9	83,7	28,0	38,9
2011	67,6	94,1	29,9	44,2

У 2011 р. службою зайнятості було працевлаштовано 44,2 % від загальної чисельності тих, хто перебував на обліку у службі зайнятості, а у 2010 р. — 38,9 %. Найбільший рівень працевлаштування за 2007–2011 рр. спостерігався у 2009 р. — він становив 54,4 % від загальної чисельності молоді, яка перебувала на обліку у ДОСЗ, а найнижчий рівень працевлаштування був у 2010 р. — 38,9 %, але у цьому році чисельність перебуваючих на обліку у службі зайнятості скоротилася на 12,4 % у порівнянні з 2009 р.

З метою визначення прогнозних значень звернень на 2012–2013 рр. застосуємо статистичний метод екстраполяції (прогнозування за допомогою побудови лінії тренду) показника зареєстрованої молоді (табл. 3).

Таблиця 3. Звернення молоді до Донецької обласної служби зайнятості у 2006–2011 рр.

Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Звернення молоді	83,1	88,7	89,4	85,9	71,9	67,6
Період	1	2	3	4	5	6

На рис. 2 наведена динаміка звернень молоді за допомогою у працевлаштуванні до служби зайнятості Донецької області.

На діаграмі наведено рівняння лінійного тренду щодо звернень молоді за допомогою у працевлаштуванні до служби зайнятості ($\beta_0 = 76,19$, $a_1 = \beta_1 = -1,933$, $a_2 = \beta_2 = 9,783$). Рівняння має зворотну залежність, тому що при коефіцієнті β_1 стоїть знак «-», що підтверджу-

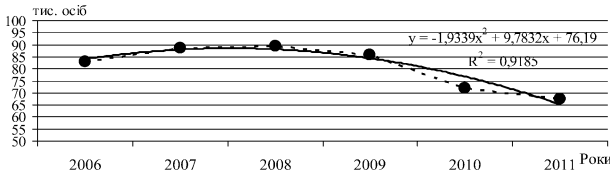

Рис. 2. Динаміка звернень молоді за допомогою у працевлаштуванні за служби зайнятості Донецької області у 2006–2011 рр.

ється на практиці: кількість звернень молоді рік від року зменшується.

У 2011 р. чисельність зареєстрованої безробітної молоді складала 67,6 тис. осіб, а загальна кількість вакансій по Донецькому регіону — 13,0 тис. од. Таким чином, на одне вакантне місце претендувало 6 осіб. Дані представлені на рис. 3.

За останні два роки кількість вакансій зменшується, рівень зареєстрованого безробіття

Рис. 3. Попит і пропозиція на зареєстрованому ринку праці Донецького регіону у 2007–2011 рр.

серед молоді також зменшується, але низьким темпами. Зменшення кількості вакансій пояснюється зниженням результативності співпраці служби зайнятості з роботодавцями.

У 2011 р. за направленням служби зайнятості професійне навчання проходило 7,6 тис. молодих осіб віком до 35 років, 11,2 % від загальної чисельності, які перебували на обліку у службі зайнятості.

Таблиця 4. Динаміка чисельності молоді до 35 років, які проходили профнавчання і приймали участь у громадських роботах

Роки	Усього перебувало на обліку, тис. осіб	Приймали участь у громадських роботах		Проходили профнавчання, тис. осіб	Рівень охоплення профнавчанням, %
		тис. осіб	%		
2007	88,7	11,9	13,4	9,4	10,6
2008	89,4	11,5	12,9	8,6	9,6
2009	85,9	9,7	11,3	6,1	7,1
2010	71,9	10,3	14,3	7,2	10,0
2011	67,6	12,2	18,0	7,6	11,2

Найвищий рівень охоплення професійним навчанням молоді віком до 35 років був у 2011 р. — 11,2 %, а найнижчий рівень спостерігався у 2009 р. — 7,1 %. Чисельність молодих людей, які проходили профнавчання, збільшилася у 2011 р. на 0,4 тис. осіб у порівнянні з 2010 р., а рівень охоплення безробітної молоді професійним навчанням зріс з 10 % до 11,2 %. У громадських роботах брало участь у 2011 р. 12,2 тис. осіб у віці до 35 років, що на 1,9 тис. осіб більше, ніж у 2010 р. Рівень участі молодих людей у громадських роботах підвищився з 14,3 % до 18 %. Залучення безробітної молоді до громадських робіт має велике значення не тільки для самої молоді, але і для суспільства. Безробітна молодь психологічна нестійка, вона схильна до впливу негативних соціальних явищ, наслідками яких можуть стати: збільшення наркоманії, злочинності, соціальних конфліктів. Ці обставини погіршують якість робочої сили. Тому важливо залучати безробітну молодь до громадських робіт, особливо у соціальній сфері діяльності.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок

безробіття надає роботодавцям можливість, у межах коштів Фонду, передбачених кошторисом, одержати дотацію на створення додаткових робочих місць за умови працевлаштування безробітних (табл. 5).

Упродовж 2011 р. працевлаштовано на дотаційні робочі місця — 2,4 тис. молодих осіб, які відносяться до соціально незахищених верств населення, що складає 3,5 % від загальної чисельності молоді у віці до 35 років, яка перебувала на обліку в Донецькій обласній службі зайнятості. Рівень звільнення з дотаційних робочих місць у 2007–2011 рр. не перевищував 33,3 %, що свідчить про низький рівень вивільнення працівників.

Обласна служба зайнятості активно займається профорієнтаційною роботою. Державною службою зайнятості успішно реалізується Програма професійної орієнтації молоді на 2008–2013 рр. У першу чергу акцент робиться на профорієнтаційну роботу серед учнівської молоді. У 2010 р. профорієнтаційними послугами було охоплено 89,8 тис. осіб, які навчаються в навчальних закладах різних типів. Зокрема 81,4

Таблиця 5. Працевлаштування молоді віком до 35 років на дотаційні робочі місця у 2007–2011 рр.

Роки	Усього перебувало на обліку, тис. осіб	Працевлаштовано на дотаційні робочі місця		Звільнено з дотаційних робочих місць, тис. осіб	Рівень звільнення з дотаційних робочих місць, %
		тис. осіб	%		
2007	88,7	2,7	3	0,9	33,3
2008	89,4	3,8	4,2	1,2	31,6
2009	85,9	2,6	3	0,5	19,2
2010	71,9	2,8	3,9	0,7	25
2011	67,6	2,4	3,5	0,8	33,3

тис. учнів загальноосвітніх шкіл отримали професійно інформаційні послуги [13].

Державною службою зайнятості активно впроваджуються інноваційні форми профорієнтаційної роботи: мобільні центри професійної орієнтації, профорієнтаційні щоденники для учнів 7–10 класів, «Профорієнтаційні термінали», які масово впроваджуються у навчальних закладах і активно використовуються для проведення профорієнтаційних зустрічей, уроків, диспутів і дискусій, брейн-рингів, конкурсів, професіографічних досліджень, профорієнтаційних ігор, профорієнтаційних класних годин з елементами тренінгу та інших сучасних заходів для учнів, а також семінарів для батьків і педагогів.

Висновки. Оцінюючи регіональну політику зайнятості молоді, можна відмітити, що в області здійснюється значна частина заходів, прикладаються значні зусилля для підвищення рівня працевлаштування молоді. У той же час проблема молодіжної зайнятості не вирішена остаточно. Тому можна запропонувати такі заходи для покращення ситуації працевлаштування молоді:

внесення змін до законодавства про зайнятість, які спонукали б безробітну молодь до активнішого пошуку роботи;

створення на базі ПТУ робочих місць для професійної адаптації молоді, яка навчалася в них, виробничих дільниць, підприємств з тимчасового найму для засвоєння випускниками навичок, потрібних працівникові на ринку праці;

організація центрами зайнятості стажування випускників навчальних закладів з виплатою зарплати із Фонду сприяння зайнятості з метою їхнього пристосування до умов ринку праці;

залучення більшої кількості підприємців до співпраці з ВУЗами стосовно питання проходження виробничої практики студентами;

поєднання громадських робіт з професійною підготовкою для подальшої роботи;

запровадження механізмів пільгового стимулювання роботодавців для сприяння зайнятості молоді, серед яких: безвідсоткове

надання довготермінового кредиту на розширення виробництва, яке уможливить створення нових робочих місць; 50 % компенсація витрат на зарплату на період до одного року за умови наймання молодих безробітних; зниження ставок податку на прибуток і на додану вартість на 50 % за умови, що на підприємстві серед зайнятих не менше ніж половина — молоді працівники.

Список використаних джерел

1. Пухлій В. Молодіжний сегмент фіксованого ринку праці: сучасні проблем подолання розбалансованості / В. Пухлій // Соціальний захист. — 2002. — № 2. — С. 40–45.
2. Чухрай Н. Маркетингові дослідження регіонального ринку освітніх послуг / Н. Чухрай, Р. Патора // Регіональна економіка. — 2001. — № 3. — С. 114–125.
3. Кузнецова О. Сучасні тенденції до підготовки та забезпечення роботою фахівців із вищою освітою / О. Кузнецова // Україна: аспекти праці. — 2001. — № 4. — С. 35–39.
4. Лаврук О. С. Формування ринку праці молоді / О. С. Лаврук // Економіка АПК. — 2001. — № 7. — С. 100–103.
5. Ягірська О. В. Становлення ринку праці молоді в трансформаційній економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економічна теорія» / О. В. Ягірська. — К., 2002. — 21 с.
6. Лутаєв В. В. Соціально-політичні цінності та життєві орієнтації студентської молоді : монографія / В. В. Лутаєв, А. С. Циганчук. — Рівне : РДТУ, 2001. — 280 с.
7. Кравченко В. Л. Молодіжний сегмент ринку праці: методологія та перспективи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / В. Л. Кравченко // Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. — К., 2003. — 19 с.
8. Синенко Н. Молодежная безработица в Украине и пути ее преодоления / Н. Синенко // Справочник кадровика. — 2007. — № 3. — С. 86–89.
9. Черчик Л. М. Основні тенденції розвитку молодіжного сегмента ринку праці Волинської

області та оцінка дієвості механізмів державного регулювання зайнятості молоді / Л. М. Черчик // Економічні науки. Серія : Регіональна економіка. — 2010. — Вип. 7, ч. 5. — С. 1–19.

10. Найда І. В. Організаційне забезпечення державної політики зайнятості молодих спеціалістів / І. В. Найда // Державне будівництво. — 2008. — № 2. — С. 1–8.

11. Скрипник Н. Є. Умови та перспективи розвитку ринку праці молоді в Україні / Н. Є. Скрипник, А. В. Майковська // Вісник

Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». — 2010. — Вип. 4 (3). — С. 27–34.

12. Основні показники ринку праці (річні данні) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

13. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості України. — Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/don/control/uk/statdatacatalog/list>.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013 р.